

Viešnios iš Šiaurės Amerikos slepiasi po vandeniu

Elodėjos Lietuvoje

Nedidelę elodėjos gentį sudaro 6 rūšys, iš kurių dvi buvo populiarūs kaip akvariumuose auginami augalai, kurie šiuo metu aptinkami ir Lietuvoje. Tai natūraliai Šiaurės ir Pietų Amerikoje aptinkamos vandens augalų rūšys. Kanadinė elodėja (*Elodea canadensis* Michx.) Lietuvoje aptinkama jau nuo XIX a. pabaigos, šiuo metu yra išplitusi visoje šalyje. Suktalapė elodėja (*Elodea nuttallii* (Planch.) H. St. John) Europoje yra invazinė rūšis, kuri 2017 m. įrašyta į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą. 2020 m. suktalapė elodėja aptikta Lietuvoje, Nemuno upėje, kur greičiausiai pateko iš kaimyninės Baltarusijos.

Kanadinė elodėja

Elodėjų atpažinimas

Abi elodėjų rūšys tarpusavyje yra išoriškai labai panašios, bet kanadinė elodėja nuo suktalapės elodėjos skiriasi platesniais ir tiesiais lapais, kurie menturiuose susitelkę po tris. Į abi elodėjas yra panaši, Lietuvoje natūraliai aptinkama menturlapė ežerutė, kuri geromis sąlygomis taip pat sudaro didelius ir tankius sąžalynus. Nuo abiejų rūšių elodėjų menturlapė ežerutė skiriasi dantytu lapo pakraščiu ir menturiuose turi po 5 lapus (elodėjos po 3–4).

Suktalapė elodėja

Kanadinė elodėja

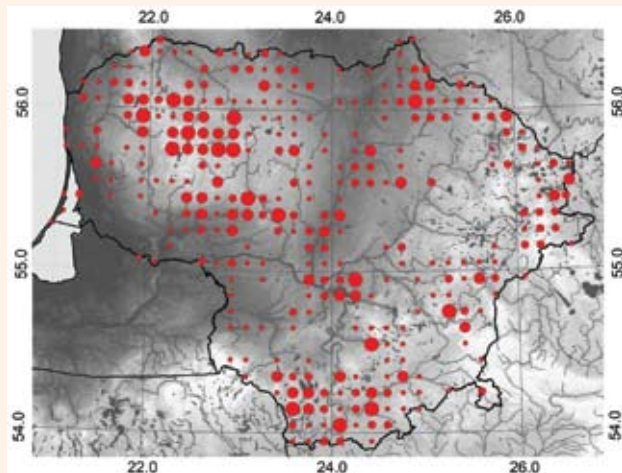
Elodėjų poveikis

Kanadinė elodėja auga labai sparčiai ir geba nustumti vietines rūšis. Augdama kanaluose ar lėtai tekančiuose vandens telkiniuose, ji suformuoja tankius sąžalynus, kurie mažina pratakumą. Taip pat stovinčiuose vandenyse geromis sąlygomis tiek kanadinė, tiek suktalapė elodėjos sudaro didelį biomasės kiekį, kuris nepraleidžia šviesos į gilesnius vandens sluoksnius. Dėl šios priežasties giliau augantys vietiniai vandens augalai pradeda pūti, pakinta vandens cheminė sudėtis, todėl daroma neigiama įtaka ir vandens gyvūnams. Apie suktalapės elodėjos invazyvumą Lietuvoje kol kas duomenų nėra, tačiau kaimyninėse šalyse ši rūšis padaro panašią ekologinę žalą kaip ir kanadinė elodėja. Kai kurių autorių nuomone, suktalapė elodėja palankiomis sąlygomis gali nukonkuruoti ir kanadinę elodėją. Kaip neigiamą šių rūšių žalą ekonomikai, galima paminėti žuvininkystės tvenkinių vandens cheminės sudėties pokyčius, kurie daro neigiamą įtaką auginamoms žuvims. Abi elodėjos į naujus vandens telkinius patenka žmonių ar gyvūnų pagalba, kai augalo fragmentas iš vieno vandens telkinio perkeliamas į kitą.

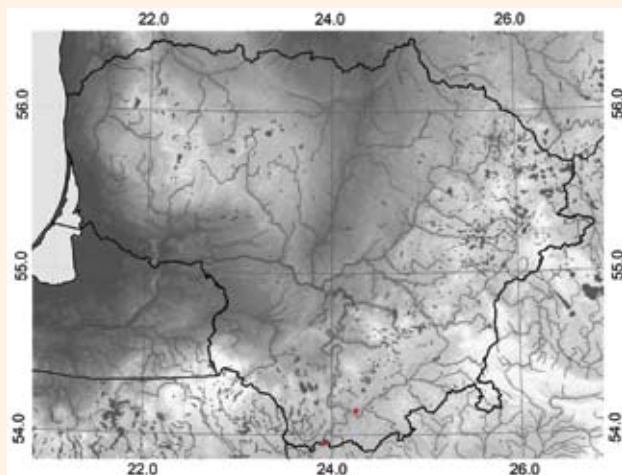
Paplitimas Lietuvoje

Kanadinė elodėja. Rūšis Lietuvoje paplitusi labai plačiai ir vietomis sudaro ypač gausius sąžalynus. Pirmą kartą ši rūšis užfiksuota Lietuvoje 1884 m. rytų ir pietryčių Lietuvoje, retai pasitaiko šalies šiaurėje. Lietuvoje kanadinė elodėja paplitusi beveik visoje šalyje.

Aptinkama įvairaus tipo vandens telkiniuose: ežeruose, upėse, tvenkiniuose, melioracijos grioviuose.

Suktalapė elodėja. Rūšis Lietuvoje aptikta 2020 m. Nemuno upėje, Druskininkų sav. ir Varėnos r. teritorijose. Rūšis gali būti paplitusi gerokai plačiau.

Kova

Elodėjų naikinimas yra sudėtingas procesas, kadangi augalai geba ataugti iš nedidelės stiebo dalies ir pamažu atkurti gausias populiacijas. Be to, vandens telkiniuose gerai apžiūrėti visas vietas, kuriose aptinkami šie augalai, yra labai sunku.

Mechaninis rinkimas

Augalus iš vandens telkinio galima išgraibyti grėbliais, vėliau kruopščiai išrinkti smulkias dalis ir ilgą laiką stebėti telkinį, nes mažai tikėtina, kad populiacija neatsikurs. Iš vandens telkinio paimtą elodėjų biomasę galima naudoti kompostui.

Kiti būdai

Literatūroje nurodoma, kad elodėjos išnyksta, jas uždengus džiuoto audiniu, tačiau Lietuvoje tokie tyrimai nebuvo atlikti. Taip pat nurodoma, kad elodėjas veiksmingai naikina herbicidai, tačiau Lietuvoje registruotų herbicidų, skirtų vandens augalams, nėra. Vienas iš papildomų būdų gali būti vandens telkinių nusausinimas vasaros laikotarpiu, kai, nuleidus vandenį, elodėjos sudžiūsta. Tačiau, naikinant tokiu būdu, reikia užtikrinti, kad išleidžiamas vanduo kartu su elodėjų stiebo dalimis nepatektų į kitus vandens telkinius.

Atsakomybė ir teisinis reguliavimas

Kanadinė elodėja įrašyta į Invazinių rūšių Lietuvos Respublikos teritorijoje sąrašą, o suktalapė elodėja įrašyta į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą, todėl draudžiama parduoti, auginti, mainyti, įvežti, perkelti ar kitaip naudoti. Norint naudoti suktalapę elodėją reikia gauti leidimą iš Aplinkos apsaugos agentūros pagal Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos apraše nurodytus reikalavimus. Šis aprašas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. 352 „Dėl Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos aprašo, Invazinių rūšių kontrolės tarybos sudėties ir nuostatų, Introdukcijos, reintrodukcijos ir perkėlimo programos patvirtinimo“.

Invazinės rūšys naikinamos, vadovaujantis Invazinių rūšių kontrolės ir naikinimo tvarkos aprašo ir kitų teisės aktų reikalavimais.

Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos atsakingas už invazinių rūšių naudojimo kontrolę šalies viduje. Sankcijos už invazinių rūšių neteisėtą naudojimą ir valdymo priemonių nevykdymą nustatytos Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 304² straipsnyje. Pastebėjus pažeidimą, reikia skambinti tel. 112 arba norint pasikonsultuoti darbo dienomis 9–16 val. tel. 8 700 02 022.

Žemių ir vandenų savininkai ir naudotojai kviečiami saugoti Lietuvos gamtos natūralumą

Šiems invaziniams svetimiems augalams naikinti nuosavame ar valdomame vandens telkinyje jokių leidimų nereikia

Patarimai

- Akvariumuose auginamas elodėjas geriausia sunaikinti, jas sudžiovinant ir išmetant.
- Gerai apžiūrėti valtis ar kitas vandens transporto priemonės, inventorių ir rūbus, ant kurių gali būti elodėjų dalių, ir jas nurinkti, siekiant, kad jos nepatektų į kitus vandens telkinius.
- Parduotuvėse perkamus tvenkinių augalus reikia gerai apžiūrėti, kadangi elodėjų stiebo dalių gali būti įsimaišę į kitus augalus.
- Parduotuvėse prekiaujama dar vienu į elodėjas panašiu augalu – tankialape egerija, todėl svarbu įsitikinti, ar parduodami augalai yra būtent egerijos genties augalai.

Pastebėję šį augalą gamtoje, įrašykite duomenis į *Biologinės įvairovės informacinę platformą*:
www.biip.lt

Teksto ir nuotraukų autorius – Lukas Petrulaitis

 Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Parengta vykdant iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą Nr. 05.5.1-APVA-V-018-01-0012 pagal 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonę „Biologinės įvairovės apsauga“

Išspausdinta ant visiškai perdirbto popieriaus